

Tilläggsbudget 2004 – utgiftsområdena 13 Arbetsmarknad och 14 Arbetsliv

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 20 april berett bl.a. arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över 2004 års ekonomiska vårproposition om tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 2004.

Inledning

Regeringen har tre förslag på tilläggsbudget som rör utgiftsområdena 13 Arbetsmarknad respektive 14 Arbetsliv. De avser dels ett förslag om höjd ersättning för det särskilda anställningsstödet (punkt 18), dels ett bemyndigande för Arbetsmiljöverket (punkt 19), dels ändrade anslag på utgiftsområde 13 (punkt 42 delvis). Motioner har väckts med anledning av två av förslagen, punkterna 18 och 42 delvis. Det är motionerna 2003/04:Fi25 yrkande 5 (c), 2003/04:Fi27 yrkande 7 (kd) och 2003/04:Fi28 yrkande 4 (m), i det följande refererade utan årtal. Yttrandet avgränsas till att avse dessa två förslag i propositionen.

Höjd ersättning för det särskilda anställningsstödet

Bakgrund

Det särskilda anställningsstödet infördes den 1 augusti 2000 i samband med inrättandet av det arbetsmarknadspolitiska programmet aktivitetsgaranti. Syftet var att underlätta för personer som har fyllt 57 år och varit utan arbete under lång tid att åter få fotfäste på arbetsmarknaden.

Efter förslag av arbetsmarknadsutskottet (bet. 2001/02:AU5) gjorde riksdagen våren 2002 ett tillkännagivande till regeringen om behovet av ytterligare insatser inom ramen för aktivitetsgarantin i syfte att stödja och hjälpa vissa grupper som står långt utanför den reguljära arbetsmarknaden. Utskottets resonemang gick ut på att det även i en situation med arbetskraftsbrist kan finnas grupper som står mycket långt från den reguljära arbetsmarknaden,

exempelvis vissa äldre arbetslösa och personer som aldrig fått något fotfäste på arbetsmarknaden.

Regeringen återkom till riksdagen med förslag av det slaget i en arbetsmarknadspolitisk proposition våren 2003, Arbetsmarknadspolitiken förstärks (prop. 2002/03:44). Förslaget innebar att målgruppen för det särskilda anställningsstödet utvidgades till att även omfatta personer under 57 år förutsatt att de deltagit i aktivitetsgarantin under en viss minsta tid. På detta sätt skulle arbetsgivare stimuleras ytterligare att anställa sådana deltagare som är inskrivna i aktivitetsgarantin och som trots omfattande insatser och lång tid i aktivitetsgarantin inte fått arbete. Arbetsmarknadsutskottet tillstyrkte förslaget med viss precisering (2002/03:AU8). Stödperioden är 24 månader och kan inte förlängas, däremot kan en ny anvisning ske under vissa förutsättningar.

Parallellt med detta lade regeringen i förra årets vårproposition (2002/03:100) fram budgetförslag med anknytning till ändringarna av anställningsstödet. Förslagen innebar minskningar på anslagen 22:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd och 22:3 Köp av arbetsmarknadsutbildning och övriga kostnader till följd av att fler personer inom aktivitetsgarantin beräknades få anställning med det förstärkta särskilda anställningsstödet i stället för att delta i andra aktiviteter och då uppbära aktivitetsstöd. Förslaget godtogs av riksdagen (2002/03:FiU21, rskr. 235).

Propositionen

Förslaget om höjd ersättning för det särskilda anställningsstödet innebär i korthet följande. Enligt nuvarande regler får en person anvisas en anställning med särskilt anställningsstöd om vissa villkor är uppfyllda. Stödet lämnas i form av en kreditering på arbetsgivarens skattekonto med 85 % av lönekostnaden, dock högst 750 kr per dag. Stödet har enligt regeringen visat sig ha stor betydelse för personer som varit utan arbete under en lång tid att få fotfäste på arbetsmarknaden. Den högsta ersättning som kan lämnas per dag bör enligt propositionen öka till 1 000 kr. Syftet är att ytterligare stimulera arbetsgivare att anställa deltagare i aktivitetsgarantin som trots omfattande insatser och lång tid i garantin inte fått arbete.

Höjningen av ersättningen innebär minskade inkomster på statsbudgetens inkomstsida med 400 miljoner kronor 2004 respektive 2005. Höjningen av ersättningen föreslås träda i kraft den 1 juli 2004 och gälla för anvisningar om anställning som görs därefter till och med 30 juni 2005.

Motion

Moderaterna motsätter sig förslaget enligt kommittémotion Fi28 (yrk. 4) av Mikael Odenberg m.fl. med hänvisning till partiets redan tidigare framförda kritik mot konstruktionen av stödet som innebär en kreditering på skattekonto.

Utskottet

I flera sammanhang har utskottet bemött den kritik som framförts mot konstruktionen av anställningsstödet. Från början utgjordes stödet av ett kontantbidrag till arbetsgivaren. Sedan den 1 oktober 1999 lämnas det i stället i form av kreditering på arbetsgivarens skattekonto. Detta innebär en minskning av skatteinkomsterna på statsbudgeten. Saken regleras i en särskild lag, lagen (1999:591) om kreditering på skattekonto av vissa stöd beslutade av arbetsmarknadsmyndighet och Rederinämnden. Sedan den 1 juli 2003 är även stödformen skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare (OSA) konstruerad på detta sätt. Syftet med den ändringen var att åstadkomma en administrativ förenkling. Regeringen konstaterade i sammanhanget (prop. 2002/03:100) att erfarenheterna var goda av att lämna anställningsstöd på detta sätt. Förslaget om OSA tillstyrktes av finansutskottet (2002/03:FiU21).

Arbetsmarknadsutskottet har ingen annan uppfattning. Systemet med kreditering på skattekonto får numera anses som en etablerad stödform i arbetsmarknadspolitiken.

I sina beräkningar utgår regeringen från att det förhöjda särskilda anställningsstödet ska nå en volym på årsbasis om 3 000 personer. Kostnaden per person och månad kan enligt underhandsuppgifter från Regeringskansliet beräknas till 20 000 kr. Minskningen av kostnaden på statsbudgetens inkomstsida beräknas till 400 miljoner kronor för 2004 respektive 2005.

Utskottet, som kan konstatera att ingen invändning i sak görs mot den höjda ersättningen, välkomnar förslaget. Det är mycket angeläget att fler personer som omfattats av aktivitetsgarantin under lång tid kan komma ut i arbete. Anställningsstöd har visat sig vara ett effektivt verktyg för etablering på arbetsmarknaden. En hög ersättning bör fungera som en god stimulans för arbetsgivare att erbjuda anställning till denna kategori arbetslösa. Visserligen är det fråga om en mycket hög subventionsnivå även i relativt höga lönelägen, men nivån är enligt utskottets mening motiverad i dessa speciella fall. Förbättrade möjligheter till en anställning är av stort värde för den enskilde, och det innebär också att tendensen att många blir kvar i aktivitetsgarantin kan brytas. Enligt AMS statistik för april månad var drygt 35 000 personer långtidsinskrivna, dvs. de hade varit arbetslösa eller i program minst två år.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och anser därmed att motion Fi28 yrkande 4 (m) bör avstyrkas.

Utskottet vill avslutningsvis i detta avsnitt påpeka följande. I det förutnämnda arbetsmarknadspolitiska betänkandet 2002/03:AU8 utvecklade utskottet bakgrunden till att det behövs en översyn av regleringen av anställningsstöden. Det finns ett flertal anställningsstöd. Villkoren för att stöd ska kunna beviljas varierar bl.a. i fråga om åldersgräns, inskrivningstid, maximal stödperiod och stödbeloppets storlek. Den förordning (1997:1275) som reglerar anställningsstöden har ändrats flera gånger. Vid sidan av den finns föreskrifter på myndighetsnivå. Studier tyder på att arbetsförmedlare upplever delar av regelverket som otydligt, bl.a. när det gäller vissa undantagsregler.

I budgetpropositionen för 2004 framförde regeringen att förordningen om anställningsstöd är i behov av översyn, vilket utskottet instämde i. Utskottet kan nu konstatera att anställningsstödet utgör en successivt allt större del av den totala programvolymen både antalsmässigt och budgetmässigt. I april i år hade enligt AMS statistik drygt 19 000 personer anställning med anställningsstöd, vilket motsvarar närmare 19 % av det totala antalet personer i konjunkturberoende program. Detta förhållande, tillsammans med det faktum att det nu görs ytterligare en ändring av reglerna, understryker än mer behovet av en översyn av stödformen.

Ökning av anslaget 22:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Bakgrund

Anslaget avser i huvudsak bidrag till arbetslöshetsersättning vid öppen arbetslöshet och aktivitetsstöd för personer som deltar i arbetsmarknadspolitiska program. För innevarande år finns det för detta ändamål uppfört ett ramanslag på 39 253 miljoner kr. Av medlen får högst 400 miljoner kronor användas för utgifter enligt anslaget 22:3 Köp av arbetsmarknadsutbildning och övriga kostnader. Omvänt får ett lika stort belopp av anslag 22:2 användas för ändamål enligt anslag 22:3. Det finns alltså en viss flexibilitet i användandet av medlen. Anslag 22:2 har bestämts med utgångspunkt i vissa antaganden i budgetpropositionen om nivån på arbetslösheten och volymen arbetsmarknadsprogram. Budgetpropositionen utgick från att den öppna arbetslösheten skulle uppgå till 4,7 % av arbetskraften under 2004 medan volymen arbetsmarknadspolitiska program antogs bli 2,2 %.

Propositionen

I propositionen föreslås att anslaget ökas med 7,366 miljarder kronor. Skälet är att antalet öppet arbetslösa beräknas bli högre än antagandena i budgetpropositionen. De anvisade medlen räcker inte.

I vårpropositionens utgiftsprognos redovisas följande. Utgifterna för anslaget 22:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd beräknas bli ca 6,3 miljarder kronor högre än vad som anvisades på statsbudgeten. Den öppna arbetslösheten har reviderats upp med 0,8 procentenheter, till 5,5 %, jämfört med bedömningen i budgetpropositionen. De arbetsmarknadspolitiska programmen har utökats med 15 000 platser, vilket ökar utgifterna för aktivitetsstöd. Ytterligare en förklaring till utgiftsökningen är att ett flertal helgdagar i slutet av år 2003 bidrog till att utbetalningar försköts till januari 2004. Slutligen har antalet timanställda som erhåller ersättning ökat mer än vad som antogs i statsbudgeten, samtidigt som den förväntade minskningen av deltidsarbetslösa har planat ut.

Motioner

Moderaterna har inget yrkande i denna del men framför i sin kommittémotion Fi28 att regeringen nu tvingas dra konsekvenserna av sin missbedömning av arbetslöshetsutvecklingen. Om riksdagen hade bifallit partiets budgetalternativ i höstas hade utsikterna för Sveriges ekonomi varit bättre och den dramatiska ökningen av utbetalningar från a-kassan hade kunnat undvikas.

Kristdemokraterna framför i kommittémotion Fi27 av Mats Odell m.fl. (yrk. 7) att regeringen valt fel väg för att lösa den arbetslöshetskris som man själv är ansvarig för. Staten måste satsa offensivt med riktiga arbeten som faktiskt ökar välfärden i samhället. Det krävs åtgärder på bred front. Arbetsmarknadspolitiken har nått vägs ände, sägs det i motionen. Sökaktiviteten bland de arbetslösa är låg, deltagarna i arbetsmarknadsprogram minskar sitt sökområde i stället för att öka det. De arbetslösa riskerar att anpassa sig till bidragsberoende och slutar att söka arbete. Arbetsmarknadsverket har stora brister i styrsystemen. Partiet föreslår att en del av den av regeringen föreslagna ökningen av anslaget för arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd, 3, 892 miljarder kronor, i stället används för att stimulera sysselsättning i kommunsektorn och för att införa en fullständig avdragsrätt för hushållstjänster. Den nya nivån på anslag 22:2 skulle då vara 42, 727 miljarder kronor.

Centerpartiet kritiserar i motion Fi25 (yrk. 5) regeringen för att minska medlen till kommuner och landsting, vilket leder till ökad arbetslöshet och spär på kostnaderna, samtidigt som ytterligare medel föreslås på utgiftsområde 13 för att täcka just de ökade kostnaderna för arbetslöshet. Denna kostnadsökning är delvis en effekt av neddragningar inom kommunsektorn. Partiet beskriver situationen som absurd. Som en konsekvens av att partiet inte accepterar neddragningen med 2,6 miljarder kronor på utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner föreslås en motsvarande reduktion av ökningen på anslag 22:2. Ökningen på detta anslag blir då 4,8 miljarder kronor.

Utskottet

Utskottet kan inledningsvis konstatera att situationen på arbetsmarknaden fortfarande är bekymmersam. Arbetslösheten är hög och ingen påtaglig uppgång på arbetsmarknaden är synbar.

Den ökningen av arbetslösheten som inleddes i mitten av 2002 var till en början en följd av stigande utbud av arbetskraft. Sedan mitten av 2003 har även en fallande sysselsättning bidragit. I bilagan Svensk ekonomi antas att den öppna arbetslösheten fortsätter att öka något under innevarande år. I takt med att sysselsättningen återigen ökar nästa år förutses arbetslösheten minska, men i långsam takt.

AMS har den 11 maj presenterat arbetsmarknadsstatistiken för april månad. Trots den förstärkta konjunkturen och de positiva signalerna från omvärlden är arbetsmarknaden fortfarande svag. Den öppna arbetslösheten sjönk från 5,4 till 4,9 %, men detta är med hänsyn tagen till naturliga säsongsvariationer bara en marginell minskning som huvudsakligen förklaras av ökade arbetsmarknadspolitiska insatser. Jämfört med april månad förra året ökade

arbetslösheten med 0,6 procentenheter. Obalanstalet, dvs. antalet personer i öppen arbetslöshet och i arbetsmarknadspolitiska program, motsvarade 7,3 % av arbetskraften, vilket är en ökning på ett år med 0,7 procentenheter. Obalanstalet har ökat även bland ungdomar mellan 18 och 24 år och bland personer över 54 år. Långtidsarbetslösheten ligger på en fortsatt hög nivå, 66 000 personer, vilket är 25 000 fler än i april 2003. Även antalet varsel ligger på en fortsatt hög nivå, 5 100 personer varslades om uppsägning i april. Hittills i år har 22 000 personer varslats. Varslen har dämpats något inom industrin och uppdragsverksamheten, men ökat påtagligt inom den offentliga tjänstesektorn och inom byggnadsverksamhet. De nyanmälda platserna uppgick till knappt 35 000 under april, vilket var 9 000 färre än april 2003.

Enligt Konjunkturinstitutets (KI) bedömningar, som redovisats för utskottet av företrädare för institutet, dröjer det innan efterfrågan blir så stark att sysselsättningen kan öka igen. Först i början av 2005 vänder sysselsättningen uppåt. Den öppna arbetslösheten ökar enligt KI:s uppskattning till 5,6 % i år för att nästa år minska till 5,3 %. Produktiviteten fortsätter att öka påtagligt snabbt. Till viss del beror den snabba produktivitetstillväxten på konjunkturen. Tillväxten har emellertid inte varit tillräckligt stark för att öka industri-sysselsättningen, utan antalet anställda har minskat ytterligare. Det kan dock noteras att KI:s undersökning av hushållens inköpsplaner (HIP) visar att den mycket dystra syn på arbetsmarknadsläget som hushållen haft sedan ett halvår tillbaka dämpats tydligt i april.

Den högre arbetslöshetsnivån jämförd med antagandena i budgetpropositionen för 2003 tvingade i höstas fram en höjning på tilläggsbudget av anslaget för arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd för 2003 med närmare 4 miljarder kronor. Det nu framlagda förslaget i vårpropositionen för 2004 utgår från en 0,8 procentenheter högre nivå på den öppna arbetslösheten än antagandena i budgetpropositionen för innevarande år och innebär en ökning av anslaget med nästan 7,4 miljarder kronor. Detta är en tydlig illustration av hur konjunktürkänsliga utgifterna på anslaget för arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd är. En tiondels procentenhet högre öppen arbetslöshet ökar utgifterna för arbetslöshetsförsäkringen med omkring en halv miljard kronor.

Den föreslagna ökningen avser enligt uppgift från Regeringskansliet uteslutande utgifter för arbetslöshetsersättning. En motsvarande ökning av antalet deltagare i arbetsmarknadsprogram skulle enligt Regeringskansliets beräkningar motsvara ca 7 miljarder kronor. Denna siffra utgår från den genomsnittliga månadskostnaden, 13 000 kr, per programdeltagare under 2003. Utgifterna för programdeltagandet är beroende bl.a. av vilka åtgärder som väljs och nivån på aktivitetsstödet för programdeltagarna. Ett större inslag av arbetsmarknadsutbildning ökar snittkostnaden, medan det vanliga anställningsstödet – som alltså innebär en minskning på inkomstsidan – är en för staten relativt billig åtgärd.

I sitt yttrande i höstas (2003/04:AU1y) över ramarna för utgiftsområde 13 och 14 för 2004 till finansutskottet uttryckte utskottet oro över att betydligt färre personer skulle delta i arbetsmarknadspolitiska program än året före,

vilket ytterligare skulle spå på den öppna arbetslösheten. Utskottet ansåg det angeläget att regeringen följde utvecklingen och vid behov vidtog åtgärder.

Utskottet kan nu instämma med det som sägs i vårpropositionen om att det krävs särskilda insatser för att hålla tillbaka arbetslösheten. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna utökas med 15 000 platser. Som framgår av propositionen ingår även yrkesutbildning i denna satsning.

Enligt uppgifter från Regeringskansliet motsvarar volymen arbetsmarknadsprogram för närvarande ca 103 000 personer, vilket också bedöms motsvara genomsnittet per månad för 2004. Nivån är betydligt högre än under 2003 då årsgenomsnittet motsvarade knappt 92 000 personer i program per månad. Det är dock fortfarande en lägre nivå än på många år. Ökningen inleddes i början av 2004 och blev möjlig genom ett regeringsbeslut i januari om ändring i regleringsbrevet för Arbetsmarknadsverket. Under anslag 22:2 överfördes 2 miljarder kronor från anslagsposten för arbetslöshetsersättning till anslagsposten aktivitetsstöd.

Utskottet är mycket positivt till att de aktiva insatserna har kunnat öka. Som sades i det förutnämnda yttrandet är det givetvis av stor betydelse att snabbt kunna fylla vakanserna vid en vändande konjunktur, men detta får inte leda till att arbetslösa personer i avvaktan på vändningen lämnas utanför den aktiva arbetsmarknadspolitiken under alltför lång tid. De arbetslösa måste vara rustade att ta de nya arbeten som erbjuds, vilket innebär att utrymmet för utbildningssatsningar m.m. inte får vara alltför begränsat.

Mera aktiva insatser inom arbetsmarknadspolitiken håller tillbaka den öppna arbetslösheten och bidrar till att hålla uppe arbetskraftsutbudet. Tillgång på utbildad arbetskraft är också av betydelse för att inte lönerna ska pressas upp. På sikt blir förutsättningar bättre att nå målet om full sysselsättning.

Utskottet kan ge Kristdemokraterna och Centerpartiet rätt i att det inte räcker med arbetsmarknadspolitiska åtgärder i det arbetsmarknadsläge som råder. Vårpropositionen innehåller ett antal förslag som syftar till att på olika sätt stimulera sysselsättningen och öka efterfrågan på arbetskraft. Dit hör sysselsättningsstödet till kommuner och landsting, återinförandet av ROT-avdrag och väg- och järnvägsinvesteringar.

Utskottet kan inte se hur ökningen på anslag 22:2, som Kristdemokraterna föreslår, skulle kunna begränsas med nästan 4 miljarder kronor i förhållande till regeringens förslag. Det skulle förutsätta att en motsvarande förstärkning till kommunsektorn snabbt skulle få en kraftigt dämpande effekt på arbetslösheten. Inte heller kan utskottet ansluta sig till Centerpartiets förslag att reducera höjningen med 2,6 miljarder kronor, vilket motsvarar den minskning av det generella stödet till kommuner och landsting som regeringen föreslår och som partiet motsätter sig. Motionsförslagen synes felaktigt utgå från att det finns ett direkt samband mellan stödet till kommuner och landsting och utgifterna för arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd.

Den av regeringen föreslagna höjningen av anslag 22:2 framstår som nödvändig, om än beklaglig. De positiva effekterna på arbetsmarknaden av en

uppgång i ekonomin dröjer ytterligare. Utskottet anser att propositionen anvisar rätta metoder för att bemästra den situation som råder och kan avslutningsvis konstatera att regeringen följer utvecklingen på arbetsmarknaden och kommer att föreslå ytterligare åtgärder.

Utskottet anser alltså att riksdagen bör tillstyrka propositionen i motsvarande del och avstyrka motionerna Fi25 yrkande 5 (c) och Fi27 yrkande 7 (kd).

Stockholm den 13 maj 2004

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Anders Karlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Karlsson (s), Laila Bjurling (s), Anders G Högmark (m), Erik Ullenhag (fp), Christer Skoog (s), Stefan Attefall (kd), Camilla Sköld Jansson (v), Cinnika Beiming (s), Patrik Norinder (m), Lars Lilja (s), Tina Acketoft (fp), Berit Högman (s), Henrik Westman (m), Britta Lejon (s), Ulf Holm (mp), Luciano Astudillo (s) och Claes Västerteg (c).

Avvikande meningar

1. Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd (kd)

av Stefan Attefall (kd).

Regeringen föreslår att anslaget 22:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd ska ökas med inte mindre än 7 366 miljoner kronor.

Kristdemokraterna anser att regeringen valt en felaktig väg för att lösa den arbetslöshetskris som man själv är ansvarig för. Staten måste i stället satsa offensivt för att lösa arbetslösheten med riktiga jobb som faktiskt ökar välfärden i samhället. Genom att stimulera sysselsättningen i kommunsektorn och genom att införa en fullständig avdragsrätt för hushållstjänster kan det ske en begränsning av utgiftsökningen på detta anslag. Kristdemokraterna föreslår att ramanslaget för anslag 22:2 i stället ökar till 42 727 miljoner kronor. Reserverande 3 892 miljoner kronor anser vi ska användas för att stimulera sysselsättningen och för att införa sådan avdragsrätt.

Detta innebär att motion Fi27 yrkande 7 (kd) bör tillstyrkas och propositionen avstyrkas i motsvarande del.

2. Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd (c)

av Claes Västerteg (c).

Regeringen har i tilläggsbudgeten föreslagit neddragning av generella anslag till kommunerna på 2,6 miljarder kronor. Denna neddragning drabbar samtliga kommuner och landsting under löpande år. Möjligheten att som brukligt planera efter givna förutsättningar inför ett verksamhetsår undanröjs genom detta beslut. Ändras statsbidragen på tilläggsbudget blir effekten neddragningar i kommunsektorn.

Statens finanser går inte ihop, risken för att budgettaket spräcks är uppenbar och budgettricksandet med EU-avgiften och EU-stödet till jordbruket har redan utnyttjats. Återstår så kommunerna som lever under kravet på en budget i balans. De underskott som sannolikt blir effekten av 2004 års verksamhet måste återvinnas inom två år. Följden blir att utrymmet för verksamhet 2005 och 2006 minskar i motsvarande mån. Som en följd av detta ger därför inte regeringens extra medel kommande år till kommunsektorn den effekt på sysselsättningen som beskrivs. Alternativet för kommunerna att klara ekonomin för 2004 blir kraftiga nedskärningar. Dessa ska klaras på tiden från det att tilläggsbudgeten beslutas i riksdagen, strax före halvårsskiftet, fram till årsskiftet.

Förslaget om neddragning av medel till kommuner och landsting är cyniskt och respektlöst.

Den övervägande delen av kommuners och landstings kostnader utgörs av anställd personal. En neddragning leder till ökad arbetslöshet vilket ytterligare spär på kostnaden för staten. Resultatet av en neddragning av generella bidrag leder således med stor sannolikhet till ökade kostnader för arbetslöshet. Samtidigt anslår regeringen på tilläggsbudget ytterligare 7,4 miljarder kronor till utgiftsområde 13 Arbetsmarknad just för täckande av ökade kostnader för arbetslösheten, en kostnadsökning som då delvis kommer av neddragningar inom kommunsektorn. Situationen kan betraktas som minst sagt absurd.

Centerpartiet motsätter sig detta sätt att hantera statens finanser och statens behandling av kommuner och landsting och accepterar inte neddragning av 2,6 miljarder kronor inom utgiftsområde 25. Som en konsekvens av detta ska motsvarande reducering ske inom utgiftsområde 13, vilket därefter får en ökning med 4,8 miljarder kronor. Detta bör riksdagen besluta om.

Det anförda innebär att motion Fi26 yrkande 5 i motsvarande del (c) bör tillstyrkas och propositionen avstyrkas i motsvarande del.

Särskilda yttranden

1. Tilläggsbudgeten (m)

av Anders G Högmark (m), Patrik Norinder (m) och Henrik Westman (m).

Moderaterna tar inte ställning till tilläggsbudgeten som helhet, eftersom vi i höstas hade ett annat budgetalternativ, som avvisades av riksdagen. Det får ankomma på de tre partier som röstade igenom riksdagens budgetbeslut att ta ansvar för de förändringar som nu görs på marginalen. Enligt riksdagsordningen har vi heller inte utrymme att föreslå förändringar på andra anslag än just de som regeringen väljer att aktualisera. Det är därför inte praktiskt möjligt för oss att lägga fram en egen, genomarbetad tilläggsbudget.

Regeringens förslag innebär dock inte bara förändringar i statsbudgeten för innevarande år, utan har på några punkter också implikationer för kommande budgetår. Det gäller t.ex. introduktion av nya stödformer samt vissa bemyndiganden och lagförslag.

I förslaget till tilläggsbudget tvingas regeringen att dra konsekvenserna av sin missbedömning av arbetslöshetsutvecklingen. Tilläggsbudgeten utgår från ett antagande om arbetslöshet som är 0,8 procentenheter högre än regeringens antagande i budgetpropositionen i höstas. Ytterligare över sju miljarder kronor anslås nu för detta ändamål. Ökningen i förhållande till budgetpropositionen blir över 18 procent. Budgeteringsmarginalen raderas i praktiken helt ut. Om riksdagen hade bifallit det moderata budgetalternativet i höstas hade utsikterna för Sveriges ekonomi varit bättre och den dramatiska ökningen av utbetalningar från a-kassan hade då kunnat undvikas. Det finns nu en uppenbar risk att den nuvarande politiken kommer att innebära en fortsatt mycket hög arbetslöshet med stegrade krav på arbetsmarknadspolitiska insatser och därmed behov av ytterligare budgetmedel.

På utgiftsområde 13 har vi redan tidigare avvisat det särskilda anställningsstödet konstruktion med kreditering av skattekonton. Följaktligen avvisar vi förslaget om höjt tak, från 750 kronor till 1000 kronor per dag, i detta stöd.

2. Tilläggsbudgeten (fp)

av Erik Ullenhag (fp) och Tina Acketoft (fp).

Folkpartiet hade ett annat budgetalternativ för 2004. Detta avslogs av riksdagen. Det är de partier som står bakom den budget som nu gäller som har ansvar för att se till att deras beslutade utgiftstak kan hållas. Folkpartiets budgetförslag hade en marginal på 8 miljarder kronor, vilket betyder att om vårt förslag vunnit riksdagens gillande hade flertalet av tilläggsbudgetens förändringar inte varit nödvändiga. Vi har enligt riksdagsordningen inte möjlighet att föreslå förändringar på andra anslag än de av regeringen på tilläggs-

budget 1 aktualiserade. Det är därför inte praktiskt möjligt för oss att lägga fram en egen genomarbetad tilläggsbudget. Av dessa skäl avstår vi från att delta i beslutet om tilläggsbudget 1 för 2004.

3. Tilläggsbudgeten m.m. (kd)

av Stefan Attefall (kd).

Kristdemokraterna har i parti- och kommittémotioner för budgetåret 2004 förordat en annan inriktning av den ekonomiska politiken och budgetpolitiken än den nu gällande. Kristdemokraternas ekonomiska politik och budgetalternativ för budgetåret 2004 sammanfattas i motion 2003/04:Fi241. Detta alternativ avslogs av riksdagen i den första beslutsomgången om utgiftsområdesramar och skatteinkomster till förmån för den inriktning av den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som Socialdemokraterna föreslog. Av detta skäl deltog vi inte i den därpå följande behandlingen av anslag inom respektive utgiftsområde.

Utöver de föreslagna anslagsförändringar som redovisas i en avvikande mening deltar vi inte i beslut i den nu föreliggande tilläggsbudgeten. En viktig orsak är att budgetlagen inte ger oppositionspartierna någon möjlighet att yrka på förändringar på andra anslag än de regeringen tar upp, eftersom den typen av förslag enligt gällande praxis inte anses ligga inom ärendets ram. Den ekonomiska politik och det budgetalternativ vi skulle vilja genomföra för 2004 går således inte att lägga fram för riksdagen, varav följer att det inte är meningsfullt för oss att generellt sett delta i behandlingen av Socialdemokraternas felbudgeteringar.

Kristdemokraternas budgetalternativ tar sikte på att långsiktigt förbättra Sveriges tillväxtförutsättningar genom strukturella reformer för minskad ohälsa, förbättrad lönebildning och strategiska skattesänkningar på arbete och sparande. Därtill bör infrastrukturen och de långsiktiga förutsättningarna för ett ökat bostadsbyggande kraftigt förbättras. Därigenom skapas förutsättningar för att sysselsättningen ska kunna öka i en sådan utsträckning att välfärden tryggas för alla.

Det handlar bl.a. om arbetsmarknaden som måste göras mer flexibel och där de rekordhöga sjuktalen måste mötas med en kraftigt förbättrad rehabilitering, förebyggande åtgärder och en förbättrad arbetsmiljö. Det handlar om skatterna på arbete och företagande som måste sänkas och på sikt anpassas till omvärldens lägre skattetryck. Det handlar om det svenska konkurrenstrycket som måste förbättras. Vidare måste den offentliga sektorn förnyas för att bättre möta konsumenternas/brukarnas behov och bättre tillvarata personalens kompetens och idéer. Dessutom måste valfriheten inom familjepolitiken öka, rättsväsendet återupprättas, pensionärernas ekonomiska situation stärkas och infrastrukturen förbättras.

Målet med våra reformer på dessa områden är att skapa förutsättningar för en uthållig tillväxt på åtminstone 3 % per år över en konjunkturcykel, där sysselsättningen kan öka utan att inflationen tar fart, där den enskildes valfrihet, personliga ansvar och välfärd kan öka utan politisk detaljstyrning, där

den offentliga sektorn kan vitaliseras och möta ökande behov utan att jagas av krympande skattebaser, och där statens finanser blir mindre konjunktürkänsliga. Den "utveckling" som pågår under socialdemokratiskt styre är den omvända: sysselsättningen minskar, tillväxten väntas bli lägre än i omvärlden, statsskulden ökar, detaljstyrningen ökar och i stora delar av kommunsektorn erbjuds sämre vård och omsorg till högre skatt.

Vi kristdemokrater anser att den nuvarande arbetsmarknadspolitiken har nått vägs ände. Arbetslösheten är hög, både den öppna och den dolda, och tendensen är att obalansen ökar ytterligare. Läger vi till alla som är sjukskrivna framstår krisen i all sin tydlighet. Många studier visar på de låga, och ibland obefintliga, ekonomiska incitamenten för en arbetslös att ta ett arbete. Nu krävs det åtgärder på bred front för att vända utvecklingen. Men det är inte AMS-jobb som är lösningen, utan riktiga arbeten. Forskning vid Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, IFAU, och andra institut visar också att arbetsmarknadsmyndigheterna inte fungerar. En rad missförhållanden har kunnat konstateras.

Sökaktiviteten bland de arbetslösa är låg och upphör näst intill vid placering i program. Den verkar dock konstant under arbetslöshetsperioden, trots att den arbetslöses "jobb" är just att söka jobb. I aktivitetsgarantin vet mindre än 40 % av deltagarna att de har en handlingsplan. Närmare hälften träffar sin handledare mindre än en gång per månad. Deltagarna minskar sitt geografiska och yrkesmässiga sökområde, detta trots att själva idén med aktivitetsgarantin är att de arbetslösa ska få en personlig handlingsplan med förstärkt stöd av en arbetsförmedlare.

Utländska studier har tidigare pekat på risken för att arbetslösa anpassar sig till ett bidragsberoende och slutar att söka jobb. Ur detta kan det uppstå s.k. arbetslöshetskulturer. Där upplevs inte individuell arbetslöshet som så svår eftersom alla kamrater också är arbetslösa. Svenska studier antyder nu att det finns ett sådant mönster bland arbetslösa ungdomar i Stockholm. Ungdomar som bor i ett område med hög arbetslöshet har i genomsnitt 25 % längre arbetslöshetsperiod än ungdomar med likartade förhållanden som bor i ett område med låg arbetslöshet.

Arbetsmarknadsverket har stora brister i styrsystemen, en omfattande byråkrati och oklar rollfördelning på flera områden. Regeringen har själv i en skrivelse (2000/01:142 Arbetsmarknadsverkets organisation) konstaterat att styrningen i verket inte fungerar på ett bra sätt trots att arbetsmarknadspolitiken varit en prioriterad fråga för regeringen.

Riksrevisionsverket riktade i flera rapporter kritik mot vissa delar av den svenska arbetsmarknadspolitiken. I rapporten Effektiviteten i arbetsförmedlingen (RRV 1999:15) granskade Riksrevisionsverket arbetet på arbetsförmedlingskontoren. Granskningen visade ett klart samband mellan kontorens interna arbetssätt och graden av måluppfyllelse. I en särskild studie av arbetsmarknadsutbildningarna (RRV 1999:45) såg verket ett tydligt samband mellan sättet på vilket man arbetade och i vilken utsträckning deltagarna fick arbete efter avklarad utbildning. Man framhöll t.ex. att de arbetsmarknadsut-

bildningar som slår väl ut är plats- och företagsinriktade. Detta visar enligt vår mening vikten av att använda arbetsmarknadsutbildningen i en mer strategisk och tillväxtorienterad roll än övriga åtgärder och av att prioritera systematiska företagskontakter. Detta till trots görs inga radikala försök att skapa en effektivare arbetsmarknadsmyndighet.